

Dziecko w roli małoletniego świadka w postępowaniu karnym – niechciany petent czy niezastąpione źródło dowodowe?

Paweł Czarnecki

Katedra Postępowania Karnego Wydziału Prawa i Administracji
Uniwersytetu Jagiellońskiego

W artykule przedstawiono status (prawa i obowiązki) małoletniego świadka w postępowaniu karnym, z wyłączeniem jednakże często opisywanej w piśmiennictwie roli, gdy świadek jest zarazem pokrzywdzonym przestępstwem. Wykorzystując metodę formalno-dogmatyczną, na wstępie zaprezentowano szczególną rolę świadka jako najpopularniejszego źródła dowodowego, natomiast w dalszej kolejności omówiono osobno prawa oraz obowiązki małoletniego świadka z uwzględnieniem aspektów psychologicznych i kryminalistycznych związanych z procedurą składania zeznań.

Dziecko będące świadkiem powinno być przesłuchiwane w warunkach minimalizujących stres, ma prawo do ochrony przed wtórną wiktyimizacją, a jego zeznania w niektórych przypadkach muszą być utrwalone w formie nagrań. Autor stawia tezę, że katalog nie tylko uprawnień, ale też obowiązków – chociaż funkcjonuje w niezmienionym kształcie od wielu lat i jest zgodny ze standardami międzynarodowymi rzetelnego procesu karnego – nadal w niewielkim zakresie uwzględnia specyfikę tego uczestnika, który ma prawo do szacunku, poczucia bezpieczeństwa oraz wsparcia psychologicznego.

Rozważania dogmatyczne dotyczące wykładni przepisów o roli świadka, zawartych nie tylko w rozdziale 21 k.p.k. zatytułowanym „Świadkowie”, ale również w poszczególnych fazach przesłuchania uwzględniającego, wzbogacono szeregiem istotnych rozważań z zakresu kryminalistycznych technik przesłuchania z wykorzystaniem wiedzy z zakresu psychologii składania zeznań. W tekście sformułowano zarówno obserwacje autora uczestniczącego we wskazanej czynności, jak i dyrektywy postępowania dla organów wzywających dzieci do przesłuchania w charakterze świadka, a ponadto przedstawiono przegląd postulatów w analizowanej materii.

Słowa kluczowe:

świadek, małoletni, proces karny, uczciwy proces, pomocnik świadka, przesłuchanie

1. Wprowadzenie

Jak powszechnie wiadomo, procedury sądowe zmierzające do realizacji przepisów prawa materialnego projektowane są w taki sposób, aby uwzględnić w jak największym stopniu typowe, a zatem najczęściej spotykane czynności procesowe. Racjonalny ustawodawca jednak zdaje sobie sprawę, że korzystając z dorobku i doświadczeń organów tworzących wymiar sprawiedliwości, powinien również przewidywać szczególne rozwiązania legislacyjne, pozwalające w sposób elastyczny i pragmatyczny uwzględniać interesy, gwarancje, oczekiwania czy też – najszerzej rzecz ujmując – potrzeby szczególnych uczestników postępowań sądowych. Taka sytuacja ma miejsce w postępowaniu karnym, cywilnym, sądowo-administracyjnym, a także wobec nieletnich, gdy dochodzi do przesłuchania świadków, którzy z uwagi na wiek i rozwój psychofizyczny wymagają wyjątkowego traktowania przez organy procesowe. Wskazane założenia tworzenia prawa służą nie tylko realizacji interesów dziecka występującego na sali sądowej, ale także organom procesowym, których celem jest przecież uzyskanie wiarygodnych informacji na temat przebiegu zdarzenia stanowiącego przedmiot postępowania karnego.

Problematyce przesłuchania, a szerzej: statusu pokrzywdzonego czy świadka w postępowaniu karnym, poświęcono zarówno szereg monografii, jak i opracowań o charakterze przyczynkarskim, natomiast znacznie rzadziej rozważania dotyczą analizy praw i obowiązków wyłącznie świadka będącego dzieckiem. Dokonany przegląd literatury i orzecznictwa prowadzi do wniosku, że małoletni pokrzywdzony jest niezwykle często przedmiotem opracowania, natomiast warto w szerszym zakresie więcej uwagi poświęcić małoletniemu świadkowi, którego status w postępowaniu karnym z reguły rzadko stanowi przedmiot analizy. Dla każdego obserwatora procesu karnego jest oczywiste, że dziecko jako świadek w postępowaniu karnym staje się wyjątkowym uczestnikiem procesu, którego prawa i obowiązki wymagają zapewnienia szczególnej ochrony. Zakres wskazanej ochrony w postępowaniu karnym regulują zarówno przepisy prawa krajowego, jak i międzynarodowe standardy rzetelnego procesu, na czele z Konwencją o prawach dziecka (1989), znajdujące co do zasady

zastosowanie do osoby, która nie ukończyła 18 lat życia¹. Tym samym na użytek niniejszego opracowania przez małoletniego świadka należy rozumieć małoletniego, a zatem osobę, która nie jest pełnoletnim, gdyż nie ukończyła 18 lat, zgodnie z art. 10 §1 Kodeksu cywilnego (1964), z zastrzeżeniem, że wiek świadka w momencie czynności determinuje rodzaj trybu, w jakim przesłuchanie następuje. Oczywiście nawet tak precyzyjnie wskazana kategoria małoletnich świadków jest niejednorodna i przy tym niezwykle obszerna, istnieje bowiem znacząca różnica między przesłuchaniem introwertycznego przedszkolaka a przesłuchaniem nastolatka, który regularnie publikuje nagrania na YouTube czy TikToku. Nie zmienia to jednak faktu, że wobec każdego małoletniego świadka stosujemy szczególne zasady przesłuchania.

Syntetyczne ujęcie tytułowego zagadnienia rozpocznie się od podkreślenia szczególnej roli świadka jako źródła dowodowego, natomiast w dalszej kolejności przedstawione zostaną prawa oraz obowiązki małoletniego świadka z uwzględnieniem aspektów psychologicznych i kryminalistycznych związanych z procedurą składania zeznań. Należy jednak zastrzec, że poza zakresem tych rozważań znajdzie się status małoletniego pokrzywdzonego, który formalnie również składa zeznania w charakterze świadka. W oparciu o metodę formalno-dogmatyczną (analizę obowiązującego piśmiennictwa oraz orzecznictwa) zostanie postawiona teza, że obowiązujące przepisy z reguły w należyтым stopniu gwarantują prawa świadka, natomiast praktyka ich stosowania wymaga podjęcia działań pozaprocesowych, które pozwolą uzyskać bardziej wiarygodne zeznania. W opracowaniu jedynie w minimalnym zakresie przywołano najważniejsze pozycje bibliograficzne, akcentując przede wszystkim praktyczne aspekty przesłuchania małoletniego świadka z perspektywy doświadczeń autora wielokrotnie uczestniczącego w takich czynnościach w związku z wykonywaną profesją.

2. Specyfika czynności procesowych z udziałem małoletniego świadka

Świadek jest jednym z kluczowych uczestników postępowania karnego, a zatem podmiotów, które występują w określonej roli procesowej, przekazując organowi procesowemu wiedzę na temat zdarzenia będącego przedmiotem postępowania. Świadek zatem to „każda osoba, która w tym charakterze została wezwana przez

---

1 W rozumieniu art. 1 tej Konwencji termin „dziecko” oznacza każdą istotę ludzką w wieku poniżej 18 lat, chyba że zgodnie z prawem odnoszącym się do dziecka uzyska ono wcześniej pełnoletność. Do tej definicji nawiązuje Ustawa o Rzeczniku Praw Dziecka (2000), stwierdzając w art. 2 ust. 1, że w rozumieniu ustawy dzieckiem jest każda istota ludzka od poczęcia do osiągnięcia pełnoletności.

organ procesowy w celu złożenia zeznań w toku procesu karnego”, a także „osoba zgłaszająca się do organu procesowego bez wezwania (z własnej inicjatywy) w celu złożenia zeznań” (Zagrodnik i in., 2021, s. 395). Obszerną definicję świadka sformułował P. Wiliński, stwierdzając, że świadkiem jest „osoba fizyczna wezwana przez organ procesowy w charakterze świadka bądź też zgłaszająca się bez takiego wezwania, na której ciąży obowiązek złożenia zeznań, albo składająca dobrowolnie zeznania, które potencjalnie mogą mieć znaczenie w konkretnej sprawie w zakresie znanych tej osobie faktów lub właściwości, które posiadała poprzez percepcję osobiste lub uzyskała z innych źródeł, które to spostrzeżenia są związane bezpośrednio bądź pośrednio z czynem przestępnym w procesie karnym przeciwko innej osobie” (Wiliński, 2003, s. 28–29).

W doktrynie procesu karnego świadka traktuje się jako osobowe źródło dowodowe, a zatem „osobę wezwaną przez organ procesowy do dostarczenia środka dowodowego” (Cieślak, 1955, s. 42; Waltoś, Hofmański, 2023, s. 215), przy czym autorzy ci wskazują, że istotne znaczenie ma jego czynność w toku przesłuchania. Podobnie zagadnienie ujmuje P. Wiliński, wskazując na istotne znaczenie przy „uzyskiwaniu przekazywanych przez osobowe źródła dowodowe oświadczeń wiedzy w formie wyjaśnień, zeznań, opinii (środek dowodowy)” (Wiliński i in., 2022, s. 130–140). Podkreśla się, że „dzięki zeznaniu świadek może przekazać, co widział, co usłyszał albo o czym słyszał” (Skorupka i in., 2022, s. 413). Niezależnie od ujęcia nie budzi wątpliwości fakt, że świadek jest źródłem dowodowym, jego oświadczenia zaś w postaci zeznań stanowią środek dowodowy. Świadek zatem, komunikując wiedzę na temat zdarzenia będącego przedmiotem postępowania, dostarcza informacji użytecznych z perspektywy dyrektywy dokonania prawdziwych ustaleń faktycznych (art. 2 §2 k.p.k. w zw. z art. 92 i art. 410 k.p.k.).

Przepisy Kodeksu postępowania karnego (1997) stoją na straży kluczowej zasady procesowej, jaką stanowi wymieniona w art. 2 §2 k.p.k. zasada prawdy materialnej (zasada prawdy obiektywnej, zasada prawdy). Z tych powodów nie określa się dolnej granicy wieku, od której uzależnia się możliwość składania zeznań przez świadka w procesie karnym. W piśmiennictwie wskazuje się, że dopiero dziecko w wieku 4 lat, czyli w okresie średniego dzieciństwa (4–6 lat), jest osobą zdolną do złożenia zeznań (Paszek, Pawelec, 2008, s. 121). W doktrynie twierdzi się, że „nawet małe dzieci lub dzieci o niższym niż przeciętny poziomie rozwoju intelektualnego potrafią dostrzec istotne elementy sytuacji, której są uczestnikami lub obserwatorami, a następnie przedstawić je w sposób wartościowy z prawnego punktu widzenia. Mogą więc być dobrymi świadkami” (Budzyńska, 2018, 23). Kluczowe jednak znaczenie ma indywidualny stopień rozwoju świadka będącego dzieckiem i jego umiejętności

komunikowania spostrzeżeń. Przesłuchania z udziałem dzieci w istotnym stopniu wykazują różnice w stosunku do czynności z dorosłymi.

Po pierwsze, nie budzi wątpliwości, że z reguły dziecko będące świadkiem czynu zabronionego przeżywa silny stres związany z koniecznością relacjonowania traumatycznych wydarzeniach, a czynność ta może prowadzić do pogłębienia urazu, szczególnie przy wielokrotnych przesłuchaniach. Z tych powodów niekiedy będzie potrzebować asysty psychologa lub też wsparcia terapeutycznego. Po drugie, co do zasady świadek będący dzieckiem (szczególnie w wieku szkolnym i wczesnoszkolnym) ma problemy z komunikacją chociażby z uwagi na mniejszy zasób słów, trudności z wyrażaniem abstrakcyjnych pojęć czy specyfiką działania pamięci krótkotrwałej, co nawet w sposób niezależny od niego może skutkować problemami z odtwarzaniem i komunikowaniem swoich spostrzeżeń, szczególnie powstałych pod wpływem silnych emocji. Ponadto dzieci mają zazwyczaj trudności z określaniem czasu i chronologii wydarzeń, dlatego konieczne jest stosowanie odpowiednich technik wyjaśniających. Po trzecie, małeletni świadkowie mają krótszy czas koncentracji niż osoby dorosłe, co wymaga stosowania urozmaicenia technik przesłuchania i wprowadzania przerw – w przeciwnym razie małeletnie dziecko będzie dążyć do szybszego zakończenia przesłuchania, nie dostarczając użytecznych informacji. Po czwarte, dzieci są podatne na nawet nieświadomie sugestie ze strony osób przesłuchujących, co może skutkować wprowadzeniem organów w błąd ze strony małeletniego świadka i relacjonowaniem zastraszonych zdarzeń. Tym samym organy muszą dostosować metody przesłuchania do wieku i rozwoju przesłuchiwanego świadka, także z udziałem rekwizytów przydatnych do odtworzenia przebiegu zdarzenia (np. lalek anatomicznych, rysunków, tablic), rekwizytów antystresowych (ulubione maskotki, kolorowanki z bohaterami z ulubionych bajek) czy specjalnych metod taktyki kryminalistycznej (aktywne słuchanie, minimalizacja pytań zamkniętych, nieprzerywanie wypowiedzi, przedłużenie fazy swobodnej wypowiedzi, zakaz stosowania konfrontacji, podstępu czy techniki pytań krzyżowych), a przy tym mają obowiązek chronić prawo do prywatności oraz prawo do bezpieczeństwa świadka. Praktyka przesłuchania małeletnich, w których autor brał udział, pozwala jednak zauważyć, że te dzieci, które posiadają duży zasób słów, a ponadto łatwo nawiązują kontakt z obcymi ludźmi, potrafią doskonale komunikować swoje spostrzeżenia podczas czynności procesowej. Z całą pewnością nie jest prawdą stwierdzenie, że dziecko będące świadkiem jest *ex ante* świadkiem gorszej kategorii. Organ postępowania powinien podjąć jeszcze przed przesłuchaniem działania uwzględniające specyfikę tej nie tyle innej, ale raczej wyjątkowej kategorii świadków.

Odnosnie do przesłuchaniu małoletniego świadka w doktrynie akcentuje się rolę prokuratora jako głównego organu inicjującego czynność przesłuchania, stwierdzając, że: „Prokurator jest zobligowany podjąć wszelkie działania zmierzające do uruchomienia rzeczywistych mechanizmów chroniących małoletniego przed wtórną wiktylizacją, w tym przede wszystkim zapobiec ponownemu przesłuchaniu dziecka. W tym zakresie prokurator nie tylko musi się wykazać doskonałą znajomością sprawy czy cechować umiejętnościami i wiedzą z zakresu psychologii dziecięcej, lecz nadto winien zadbać na tyle, na ile jest to możliwe w realiach danej sprawy – by oskarżony był podczas przesłuchania reprezentowany przez obrońcę” (Pawlik-Czyniewska, 2013, s. 143). Podkreśla się istotne znaczenie czynności przygotowawczych do przesłuchania świadka małoletniego, tak aby zaoszczędzić mu stresu i zadbać o poinformowanie go o przebiegu czynności. Obowiązek ten wynika z przepisów rozporządzenia wykonawczego do art. 185f k.p.k., o czym będzie okazja wspomnieć.

3. Etapy przesłuchania małoletniego świadka

Na wstępie należy podkreślić, że analizując przepisy działu V k.p.k. „Dowody”, można wyróżnić trzy rodzaje przesłuchania z udziałem małoletniego: przesłuchanie w trybie art. 171 §3 k.p.k., szczególne przesłuchanie świadka, który co do zasady nie ukończył 15 lat w trybie art. 185b §2 k.p.k., oraz przesłuchanie na zasadach ogólnych, aczkolwiek z udziałem psychologa, w trybie art. 192 k.p.k. Przepisy k.p.k. nie precyzują wprost relacji między poszczególnymi rodzajami przesłuchań, przy czym wydaje się zasadnym twierdzenie, że podstawowe wymogi przesłuchania małoletniego świadka określa art. 171 §3 k.p.k., natomiast pozostałe typy przesłuchania z udziałem małoletniego świadka należy uznać za procedury szczególne, wyłączające stosowanie trybu z art. 171 §3 k.p.k. Uwzględniając specyfikę czynności organów procesowych, należy sformułować dyrektywę, w myśl której, jeśli przepisy szczególne k.p.k. (w tym wskazane wyżej regulacje art. 185 b §2 k.p.k. i art. 192 k.p.k., ale też przepisy aktów wykonawczych) nie stanowią inaczej, wówczas do przesłuchania świadka będącego dzieckiem stosuje się wymogi i gwarancje procesowe właściwe przesłuchaniu świadków, którzy ukończyli 18 lat.

Tym samym procedura przesłuchania małoletniego świadka przebiega w dużym stopniu analogicznie do przesłuchania świadka, który jest osobą pełnoletnią. Przesłuchanie małoletniego świadka w myśl art. 191 §1 k.p.k. również rozpoczyna się od zapytania świadka o imię, nazwisko, wiek, zajęcie lub oskarżenie oraz stosunek do stron. Są jednak istotne różnice – świadka, który nie ukończył 17 lat, nie uprzedza się o odpowiedzialności karnej za zeznanie nieprawdy lub zatajenie

prawdy, natomiast świadek małoletni nie składa przyrzeczenia (art. 190 §1 k.p.k.) ani też nie otrzymuje zapytania o karalność za fałszywe zeznanie. Samo przesłuchanie z założenia powinno być niezwykle odformalizowane, a jego czas – ograniczony do minimum (Ostrowska, 2009, s. 9 i n.).

Niezwykle istotną fazą przesłuchania dziecka jest wstępna rozmowa i przygotowanie go do składania zeznań, a w szczególności zapoznanie z pokojem przesłuchania i osobami, które będą brać udział w czynności. Pozwoli to nawiązać przesłuchującemu kontakt z małoletnim i zdobyć jego zaufanie (Brulińska, Dajnowicz, 2015, s. 95). Małoletniego do przesłuchania powinien przygotować przede wszystkim psycholog – jako osoba posiadająca nie tylko wiedzę na temat specyfiki dziecka, ale również znająca techniki pomagające opanować zdenerwowanie i stres (Osiak-Krynicka, 2021, s. 186). W dalszym ciągu bowiem osobie przesłuchiwanej należy umożliwić swobodne wypowiedzenie się w granicach określonych celem danej czynności, a dopiero następnie można zadawać pytania zmierzające do uzupełnienia, wyjaśnienia lub kontroli wypowiedzi (art. 171 §1 k.p.k.). Nie wolno zadawać pytań sugerujących osobie przesłuchiwanej treść odpowiedzi (art. 171 §4 k.p.k.). Prawo zadawania pytań mają – oprócz organu przesłuchującego – strony, obrońcy, pełnomocnicy oraz biegli. Pytania zadaje się osobie przesłuchiwanej bezpośrednio, chyba że organ przesłuchujący zarządzi inaczej (art. 170 §2 k.p.k.). W przypadku każdego przesłuchania dziecka (w trybie art. 171 §3 k.p.k., art. 185b §2 k.p.k. i art. 192 k.p.k.) należy dążyć do tego, aby to jednak organ zadawał pytania, nawet jeśli powtarza pytania sformułowane wcześniej przez stronę lub ich reprezentantów, tak aby zminimalizować ryzyko wiktylizacji. W tym zakresie zresztą nie ma jednolitego standardu przesłuchania, jeśli bowiem w przesłuchaniu uczestniczy psycholog (tak jak w przypadku art. 185b §2 k.p.k. czy w przesłuchaniu z art. 192 §2 k.p.k.), wówczas niekiedy to on zadaje pytania zamiast organu procesowego (sędziego). Taka sytuacja nie jest wprost uregulowana w przepisach, aczkolwiek wydaje się, że mimo wszystko to sędzia powinien zadawać pytania dziecku, jedynie wcześniej ustalając z psychologiem taktykę przesłuchania. W Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości (2024) do art. 185f §4 k.p.k. wyraźnie wskazano, że sąd, o ile to konieczne, po uzgodnieniu z biegłym psychologiem informuje prokuratora, obrońcę oraz pełnomocnika, w jaki sposób należy formułować pytania do świadka, w szczególności dotyczące sfery intymnej, Praktyka prowadzenia przesłuchania małoletnich dowodzi, że w przypadku małoletnich świadków należy niezwykle ostrożnie formułować pytania i dążyć do przedłużenia fazy swobodnej wypowiedzi, pozwalając świadkowi nawet na dłuższe dygresje i wypowiedzi niezwiązane bezpośredniego ze zdarzeniem będącym przedmiotem postępowania. W toku przesłuchania „dzieciom powinno się zadawać jak

najprostsze pytania (tj.: co?, gdzie?, kiedy?, jak?, czym?, kto?), starać się unikać pytań zawierających zdania wielokrotnie złożone a także eliminować słownictwo, które może być niezrozumiałe dla dziecka” (V. Kwiatkowska-Darul, 2007, 49). Wskazuje się również, że pytania powinny być „jak najprostsze i konkretne, pozbawione zwrotów obco brzmiących lub właściwych terminologii naukowej” (Kornak, 2009, s. 240). W praktyce sprawdza się także zadawanie pytań doprecyzowujących: „Co wtedy zrobił tata/mama/opiekun?”, „Co ty wtedy czułeś/czułaś?”, „Czy to zdarzyło się tylko raz, czy częściej?”, „Czy ktoś jeszcze był wtedy w domu?”, „Czy komuś o tym mówiłeś?”, „Kiedy był pierwszy (ostatni) raz?”, „Czy boisz się tej osoby?” itp. W odniesieniu do przesłuchiwanie małoletnich niejednokrotnie będzie konieczne skorzystanie z pomocy osób doskonale zaznajomionych ze szczególnym świadkiem, jakim jest dziecko. W czynności przesłuchania małoletniego świadka w trybie art. 185b §1 k.p.k. udział biegłego psychologa jest obowiązkowy. Należy jednak pamiętać, że stosownie do treści art. 192 §2 k.p.k., jeżeli istnieje wątpliwość co do stanu psychicznego świadka, jego stanu rozwoju umysłowego, zdolności postrzegania lub odtwarzania przez niego spostrzeżeń, sąd lub prokurator może zarządzić przesłuchanie świadka z udziałem biegłego lekarza lub biegłego psychologa, a świadek nie może się temu sprzeciwić. Należy przyjąć, że o udziale psychologa powinien decydować stopień rozwoju umysłowego małoletniego świadka, jeśli nie tamuje to przebiegu przesłuchania. Zadaniem biegłego jest najczęściej udzielenie odpowiedzi na temat możliwości małoletniego świadka dotyczących odtwarzania spostrzeżeń, skłonności do konfabulacji i kłamstwa, wpływu innych osób na treść zeznań, rozwoju intelektualnego, relacji z innymi uczestnikami procesu, cech dziecka wpływających na przebieg czynności (Kosior, 2010, s. 46–47). Późniejsza opinia biegłego lekarza lub specjalisty może być bezcennym materiałem dowodowym, aby to sąd (nie biegły) ocenił, czy zeznania małoletniego świadka są wiarygodne.

Warto zwrócić uwagę na kwestię dokumentacji czynności procesowych z udziałem małoletniego świadka. Z reguły najczęściej dokonywaną czynnością będzie przesłuchanie, a zgodnie z art. 143 §1 pkt 2 k.p.k. z przesłuchania świadka trzeba sporządzić protokół. Należy zwrócić szczególną uwagę w odniesieniu do małoletnich świadków, że w protokole zamieszcza się z możliwą dokładnością wyjaśnienia, zeznania, oświadczenia i wnioski oraz stwierdzenia określonych okoliczności przez organ. W przypadku małoletnich świadków, którzy nie potrafią czytać, może pojawić się problem z zastosowaniem gwarancji przewidzianych w art. 148 §4 k.p.k., który stanowi, że osoby biorące udział w czynności mają prawo żądać odczytania fragmentów ich wypowiedzi wciągniętych do protokołu. Niestety przepisy nie zwalniają z tego obowiązku wobec małoletnich świadków. Należy w takiej sytuacji uznać,

że organ powinien przeczytać cały protokół i uprzedzić świadków, że mogą złożyć zastrzeżenia co do każdego z fragmentów, który nie odpowiada zdaniem świadka przebiegowi zdarzenia lub złożonemu oświadczeniu.

Z kolei, gdyby małoletni świadek nie chciał podpisać protokołu, nie umiał tego zrobić lub też był niewidomy, wówczas należy zastosować regulację z art. 121 k.p.k., który stanowi, że jeżeli osoba uczestnicząca w czynności procesowej odmawia podpisu lub nie może go złożyć, organ dokonujący czynności zaznacza przyczynę braku podpisu. Nie dotyczy to jednak sytuacji przesłuchania w trybie art. 185b k.p.k., jest to bowiem czynność sądowa, która odbywa się na posiedzeniu, a w takiej sytuacji zgodnie z art. 149 §1 k.p.k. w zw. z art. 150 §1 protokół rozprawy oraz posiedzenia podpisują niezwłocznie przewodniczący i protokolant, więc świadek, niezależnie od wieku, nie składa podpisu pod protokołem z jego zeznaniami.

Należy mieć na względzie, że zgodnie z art. 147 §1 k.p.k. przebieg czynności protokołowanych może być utrwalony za pomocą urządzenia rejestrującego obraz lub dźwięk, o czym należy przed uruchomieniem urządzenia uprzedzić osoby uczestniczące w czynności. Ustawodawca jednakże w art. 147 §2 pkt 1–2 k.p.k. przewidział obowiązek utrwalenia przebieg czynności protokołowanych za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk w przypadku przesłuchania świadka lub biegłego, gdy zachodzi niebezpieczeństwo, że przesłuchanie tej osoby nie będzie możliwe w dalszym postępowaniu (pkt 1) albo przesłuchanie następuje w trybie określonym w art. 396 k.p.k. (pkt 2). Utrwalenie tych czynności w formie przesłuchania, także zdalnego, ma służyć zagwarantowaniu zarówno bezpośredniości, jak i prawa do obrony (Krawiec, 2013, s. 129). W przypadku małoletniego świadka możliwa jest sytuacja z art. 147 §1 pkt 1 k.p.k., gdy małoletni świadek zostanie ranny lub grozi mu śmierć na skutek zdarzenia przestępnego lub gdy wyjeżdża za granicę. Z kolei art. 147 §1 pkt 2 k.p.k. znajduje zastosowanie w przypadku, gdy sąd zleca przesłuchanie świadka sędziemu wyznaczonemu ze swego składu albo sądowi wezwanemu, właściwemu ze względu na miejsce pobytu świadka, który nie stawił się z powodu trudnych do usunięcia przeszkód. W praktyce najczęściej w odniesieniu do świadka zastosowanie znajdzie art. 147 §2a k.p.k., który przewiduje obowiązek utrwalenia przesłuchania za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk w trybie określonym w art. 185a–185c oraz art. 185e k.p.k. W takim przypadku protokół można ograniczyć do zapisu najbardziej istotnych oświadczeń osób biorących w niej udział (art. 147 §3 k.p.k.). Warto mieć na względzie niezwykle trudne przesłuchania dotyczące świadka, który zeznaje w sytuacji przestępstw z rozdziału XXV k.k., stosownie bowiem do art. 171 §4a k.p.k. pytania zadawane świadkowi nie mogą dotyczyć jego życia seksualnego, chyba że jest to niezbędne dla rozstrzygnięcia sprawy.

W doktrynie procesu karnego podkreśla się, że niejednokrotnie dochodzi do „kolizji pomiędzy dobrem wymiaru sprawiedliwości i dobrami przysługującymi świadkowi, jego prawami i wolnościami, a także innymi wartościami, które przydane mu są z samej istoty człowieczeństwa i zostały wpisane w podstawowy zakres jego potrzeb (prawo do bezpieczeństwa, prawo do prywatności i inne)” (Kochel, 2024, s. 35–36). Kwestia ta jest szczególnie istotna w przypadku małoletnich świadków, wobec których niezwykle trudno wdrożyć instrumenty przewidziane w Ustawie o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka (2014), zwłaszcza gdy pojawia się taka konieczność.

4. Uprawnienia małoletniego świadka w procesie karnym

Ustawodawca przewidział szereg uprawnień dla świadków, natomiast ich przegląd prowadzi do wniosku, że w odniesieniu do małoletnich świadków nie zawsze ogólne regulacje uwzględniają specyfikę przesłuchania tej kategorii osób.

Kluczowym uprawnieniem jest przesłuchanie świadka małoletniego w szczególnych warunkach w odniesieniu do wybranych kategorii przestępstw. W myśl bowiem art. 185b §1 k.p.k. w sprawach o przestępstwa popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej lub określone w rozdziałach XXV i XXVI Kodeksu karnego świadka, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat, przesłuchuje się w warunkach określonych w art. 185a §1–3 i 5, jeżeli zeznania tego świadka mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. Podkreślenia przy tym wymaga, że w myśl art. 185b §2 k.p.k. w sprawach o przestępstwa wymienione w §1 małoletniego świadka, który w chwili przesłuchania ukończył 15 lat, przesłuchuje się w trybie określonym w art. 177 §1a k.p.k., gdy zachodzi uzasadniona obawa, że bezpośrednia obecność oskarżonego przy przesłuchaniu mogłaby oddziaływać krępująco na zeznania świadka lub wywierać negatywny wpływ na jego stan psychiczny. Niekiedy można przeprowadzić czynność przesłuchania nawet bez udziału rodziców, gdy zwłoka w czynności uniemożliwiłaby ujęcia sprawcy przestępstwa (Gadomska, 2008, s. 188). W doktrynie słusznie podkreśla się, że „decyzja o powtórzeniu przesłuchania analizowana jest nie tylko pod kątem oskarżonego i jego prawa do obrony, ale także z punktu widzenia stanu psychiki dziecka” (Święcicka, 2021, s. 18). Przed przesłuchaniem w tym trybie świadek, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości w sprawie wzorów informacji o przesłuchaniu (2025), otrzymuje szczegółowe pouczenie zawierające informacje związane z przebiegiem czynności i jego uprawnieniami. Przyjmuje się, że w pomieszczeniu, w którym przesłuchiwany jest małoletni świadek, w czasie przesłuchania może być obecna pełnoletnia osoba wskazana przez

pokrzywdzonego, pod warunkiem że sędzia prowadzący przesłuchanie wyrazi na to zgodę (Krawiec, 2016, s. 93). W odniesieniu do małoletniego nie będzie znajdował zastosowania art. 185b §3 k.p.k. W praktyce organy procesowe stoją przed dylematem: czy przesłuchać świadka niezwłocznie po zdarzeniu przestępnym, a zatem przed przedstawieniem zarzutów osobie podejrzanej (art. 313 §1 k.p.k.), co wiąże się z koniecznością ustanowienia dla niego obrońcy, czy też unikać wielokrotnego przesłuchania małoletniego świadka i odroczyć czynność do momentu przedstawienia zarzutów. Wydaje się, że właściwe jest drugie rozwiązanie, szczególnie wówczas, gdy od razu można wskazać potencjalnego sprawcę, gdyż unikamy ewentualnego wniosku o ponowne przesłuchanie dziecka.

W orzecznictwie przyjęto, że „ponowne przesłuchanie pokrzywdzonego dziecka w trybie określonym w art. 185a §1 *in fine* k.p.k. nie jest uzależnione od opinii psychologa co do możliwości uzyskania od dziecka określonych informacji oraz wpływu takiego przesłuchania na jego psychikę. Samo zgłoszenie żądania przez oskarżonego lub jego obrońcę, także bez podania powodów takiego wniosku, zobowiązuje sąd do ponownego przesłuchania dziecka, jeżeli tylko spełniony jest warunek określony w tym przepisie” (Sąd Najwyższy, 2008). W orzecznictwie istniały istotne rozbieżności dotyczące interpretacji zwrotu: „żąda”. Powstaje bowiem pytanie, czy złożenie wniosku o ponowne przesłuchanie małoletniego świadka w postępowaniu jurysdykcyjnym obliguje sąd do przeprowadzenia takiej czynności bez konieczności uzyskania opinii biegłego na temat skutków ponownego przesłuchania dla stanu zdrowia i psychiki małoletniego, czy też – mimo istotnego znaczenia prawa do obrony – uwzględnienie takiego wniosku wymaga zweryfikowania, czy leży to w interesie dziecka. W 2023 r. doszło do zmiany legislacyjnej, w wyniku której sformułowanie „żąda tego oskarżony” zastąpiono sformułowaniem „w razie uwzględnienia wniosku dowodowego oskarżonego” (Ustawa o zmianie Kodeksu postępowania cywilnego, 2023). Sąd Najwyższy w jednym z ostatnich judykatów stwierdził, że: „Żądanie ponownego przesłuchania w charakterze świadka małoletniego pokrzywdzonego, o którym mowa w art. 185a §1 k.p.k. (w brzmieniu obowiązującym do dnia 14 sierpnia 2023 r.), złożone przez oskarżonego, który w czasie jego pierwszego przesłuchania nie miał obrońcy, stanowiło podstawę obligatoryjnego przeprowadzenia żądanej czynności procesowej, chyba że – z uwagi na stan psychiczny świadka – dowodu tego nie dało się przeprowadzić, albo zachodziły wyjątkowe, szczególnie uzasadnione okoliczności, z których wynikało, że przeprowadzenie powtórnego przesłuchania prowadziłoby do istotnych lub trwałych zaburzeń stanu psychicznego małoletniego pokrzywdzonego” (Sąd Najwyższy, 2024). Oznacza to, że po złożeniu wniosku dowodowego organ procesowy będzie musiał podjąć jedną z dwóch decyzji: uwzględnić wniosek

dowodowy lub go oddalić, jeśli zaistnieje przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w art. 170 §1 k.p.k. Jeśli organy procesowe będą właściwie stosować wskazany przepis, to wówczas znacząca część wniosków dowodowych może zostać oddalona. Nowe brzmienie przepisu zmniejsza ryzyko obstrukcji procesowej jednocześnie zwiększając zakres ochrony małoletnich świadków (pokrzywdzonych) przed traumą przesłuchania.

Zgodnie z art. 185f k.p.k. przesłuchania w trybie określonym w art. 185a–185c oraz art. 185e przeprowadza się w odpowiednio przystosowanych pomieszczeniach w siedzibie sądu lub poza jego siedzibą. Przesłuchanie w trybie określonym w art. 185e może odbyć się także w innym miejscu, jeżeli uzasadniają to indywidualne potrzeby świadka i istnieje możliwość utrwalenia czynności za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk. Szczegółowe kwestie reguluje Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w sprawie przesłuchań małoletnich świadków (2024). Z bezpośrednich oględzin 20 pokoi w sądach rejonowych w apelacji krakowskiej, katowickiej i rzeszowskiej dokonanych przez autora wynika, że ponad połowa z nich nie spełnia wymogów wskazanych w rozporządzeniu. Z reguły bowiem nie ma w nich osobnych wejść dla uczestników postępowania, nie są one odizolowane od zewnątrz, nie zawsze posiadają blisko toaletę, są niewielkich rozmiarów, wyposażono je w mało rozwojowe gry i są rzadko pomalowane w pastelowych barwach. Podobne wnioski wynikają z badań reprezentatywnych, co ukazuje Raport Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę (Makaruk, Włodarczyk, 2025).

Zgodnie z art. 87 §1 k.p.k. świadek niebędący stroną nie może żądać od organu ustanowienia pełnomocnika. Tym niemniej, w myśl art. 87 §2 k.p.k., taka osoba może ustanowić pełnomocnika, jeżeli wymagają tego jej interesy w toczącym się postępowaniu. Sytuacja taka może zachodzić w szczególności w odniesieniu do małoletniego świadka, który nie zawsze ma świadomość znaczenia składanych oświadczeń procesowych, niezależnie czy są to określone oświadczenia woli czy też oświadczenia wiedzy. Organ procesowy (prokurator w postępowaniu przygotowawczym i sąd – w sądowym) nie powinny w odniesieniu do tej kategorii świadków odmawiać dopuszczenia do udziału w czynności procesowej także pełnomocnika (art. 87 §3 k.p.k.). Należy przychylić się do postulatu (Flis-Świeczkowska, 2021, s. 93), aby w przypadku małoletnich świadków wprowadzić obligatoryjnego pełnomocnika na wzór obligatoryjnego obrońcy, gdy oskarżony nie ukończył 18 lat (art. 79 §1 pkt 1 k.p.k.). W przypadku małoletniego świadka zastosowanie znajdzie art. 171 §3 k.p.k., zgodnie z którym, jeżeli osoba przesłuchiwana nie ukończyła 18 lat, czynności z jej udziałem powinny być, w miarę możliwości, przeprowadzone w obecności przedstawiciela ustawowego, faktycznego opiekuna lub osoby pełnoletniej wskazanej przez osobę przesłuchiwaną,

chyba że dobro postępowania stoi temu na przeszkodzie lub sprzeciwia się temu osoba przesłuchiwana. Sąd Najwyższy przyjął, że: „Jednakże przesłuchanie takiego świadka przy braku tych osób nie powoduje samo przez się dyskwalifikacji tej czynności procesowej. Zeznania takie nie będą mogły stanowić dowodu tylko w przypadku, gdy zostanie wykazane, iż zostały złożone w warunkach wyłącających swobodę wypowiedzi lub uzyskane wbrew zakazom wymienionym w art. 171 §5 k.p.k.” (Sąd Najwyższy, 2008). Rygoru tego nie należy stosować w odniesieniu do przesłuchania w trybie art. 185b k.p.k.

Z perspektywy praktycznych aspektów udziału małoletniego świadka w czynności przesłuchania kluczowe znaczenie ma art. 182 §1 k.p.k., który przewiduje, że świadek będący osobą najbliższą dla oskarżonego może odmówić zeznań. W odniesieniu do małoletniego świadka nigdy nie będzie miał zastosowania art. 182 §2 k.p.k., niezmiernie rzadko zaś wskazany uczestnik postępowania skorzysta z art. 182 §3 k.p.k. Słusznie zatem w orzecnictwie przyjmuje się, że: „Prawo odmowy zeznań, określone w art. 182 §1 k.p.k., przysługuje każdemu świadkowi, a więc także małoletniemu” (Sąd Najwyższy, 2003; Sąd Najwyższy, 2015; Sąd Apelacyjny w Lublinie, 2018; Kachel, 2007). Co więcej, jeszcze podczas obowiązywania poprzedniego Kodeksu postępowania karnego przyjmowano, że: „Decyzja o skorzystaniu z prawa odmowy zeznań (art. 165 §1 k.p.k.) należy do osoby, której przysługuje wymienione uprawnienie także wtedy, gdy do dnia przesłuchania nie ukończyła 18 lat”, a zatem świadek może samodzielnie skorzystać z tego uprawnienia bez zgody przedstawiciela ustawowego (Sąd Najwyższy, 1985). Jeśli małoletni świadek samodzielnie skorzystał z przysługującego mu prawa do odmowy składania zeznań, to „nie mogą zostać wykorzystane jako dowody w sprawie nie tylko zeznania złożone przez osobę, która skorzystała z przysługującego jej prawa do odmowy ich złożenia, lecz także takie jej wypowiedzi, które złożone zostały przy braku świadomości osoby przesłuchiwanej, co do przysługującego jej uprawnienia, w którym to przedmiocie, wobec braku stosownego pouczenia, nie mogła się wypowiedzieć” (Sąd Najwyższy, 2006).

Podobne uprawnienie przysługuje małoletniemu świadkowi, który może zostać zwolniony z obowiązku składania zeznań lub udzielania odpowiedzi na pytania o osobę pozostającą z oskarżonym w szczególnie bliskim stosunku osobistym, jeżeli ta osoba wnosi o jego zwolnienie. Przepis zatem będzie miał wyłącznie zastosowanie w przypadku, gdy oskarżony nie jest osobą najbliższą w rozumieniu art. 115 §11 k.k. Podkreślenia przy tym wymaga, że zarówno małoletni świadek, który chciałby skorzystać z prawa do odmowy złożenia zeznań, jak i świadek zwolniony na podstawie art. 185 k.p.k. może złożyć oświadczenie o skorzystaniu z tego prawa, nie później jednak niż przed rozpoczęciem pierwszego zeznania w postępowaniu

sądowym. W takim przypadku poprzednio złożone zeznanie tej osoby nie może służyć za dowód ani być odtworzone. Należy przy tym podkreślić, że sporządzone wówczas w postępowaniu karnym protokoły oględzin ciała podlegają ujawnieniu na rozprawie, choćby osoba poddana oględzinom odmówiła wyjaśnień lub zeznań albo została od nich zwolniona na podstawie art. 182 k.p.k. lub art. 185 k.p.k. Ustawodawca nie rozstrzyga, w jaki sposób małoletni świadkowie mogą skorzystać ze wskazanych uprawnień, a w szczególności – czy mogą to zrobić samodzielnie, czy też uprawnienie to powinno być zrealizowane przez przedstawiciela ustawowego. Należy stwierdzić, że jest to samodzielne uprawnienie małoletniego, a zatem organ postępowania przygotowawczego (policja, prokurator, sąd) powinien wyjaśnić konsekwencje skorzystania z tych uprawnień, tak aby świadek mógł podjąć swoją decyzję, w szczególności pod nieobecność przedstawicieli ustawowych.

W odniesieniu natomiast do małoletnich świadków jedynie częściowo znajdzie zastosowanie instytucja przewidziana z art. 183 §1 k.p.k., który stanowi, że świadek może uchylić się od odpowiedzi na pytanie, jeżeli mogłoby to narazić jego lub osobę dla niego najbliższą na odpowiedzialność za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe. Można również stosować rozwiązanie przewidziane w art. 183 §2 k.p.k., który stanowi, że świadek małoletni będzie mógł żądać, aby przesłuchano go na rozprawie z wyłączeniem jawności, jeżeli treść zeznań mogłaby narazić na hańbę jego lub osobę dla niego najbliższą.

W przypadku świadków małoletnich, którzy nie władają językiem polskim, zastosowanie znajdują ogólne przepisy dotyczące obowiązku ustanowienia tłumacza (art. 204 k.p.k.), a organ procesowy jest zobowiązany udostępnić pouczenie także w języku obcym, w którym świadek się komunikuje. Wzory takich pouczeń można znaleźć na stronie Prokuratury Krajowej (2025). Nie musi to być język państwa, którego świadek jest obywatelem – w tym zakresie kluczowe jest oświadczenie samego świadka.

Zgodnie z art. 618a §1 k.p.k. małoletniemu świadkowi będzie przysługiwał zwrot kosztów podróży – z miejsca jego zamieszkania do miejsca wykonywania czynności postępowania na wezwanie sądu lub organu prowadzącego postępowanie przygotowawcze – w wysokości rzeczywiście poniesionych racjonalnych i celowych kosztów przejazdu własnym samochodem lub innym odpowiednim środkiem transportu, a także zwrot kosztów noclegu oraz utrzymania w miejscu wykonywania czynności postępowania (art. 618a §3 k.p.k.). W praktyce będą to jedynie koszty przejazdu komunikacją publiczną. Świadek, niezależnie od wieku, może domagać się zwrotu utraconego zarobku lub dochodu, o ile faktycznie poniósł taką stratę w związku ze stawiennictwem na wezwanie organu procesowego (art. 618b k.p.k.). Mając

na względzie regulację z art. 618d, osoba opiekująca się małoletnim świadkiem – a zatem osoba mu towarzysząca – może domagać się zwrotu własnych kosztów, jeżeli świadek nie mógł stawić się na wezwanie sądu lub organu prowadzącego postępowanie przygotowawcze bez opieki tej osoby. W praktyce występują trudności z informowaniem o tym uprawnieniu, przy czym w odniesieniu do małoletniego świadka należy przyjąć, że środki powinny zostać wypłacone tej osobie, która faktycznie je poniosła, a zatem nie zawsze to będzie przedstawiciel ustawowy. Warto mieć na względzie, że świadek ma prawo złożyć zażalenie na postanowienie w przedmiocie kosztów (art. 626 §2 k.p.k. i art. 626a k.p.k.). Przepisy jednak nie rozstrzygają, czy małoletni świadek powinien mieć prawo do zaskarżenia kosztów procesu. Skoro więc przepisy nie przyznają małoletniemu pokrzywdzonemu samodzielnego prawa do wniesienia środka odwoławczego (zob. art. 51 §2 k.p.k.), należy uznać, że zażalenie może on złożyć wyłącznie za pośrednictwem przedstawiciela ustawowego lub osoby, pod której stałą pieczę pozostaje. Artykuł 51 §2a k.p.k. reguluje tę kwestię wyłącznie w odniesieniu do małoletnich czy ubezwłasnowolnionych pokrzywdzonych. Samodzielne złożenie zażalenia przez świadka nie powinno skutkować automatyczną odmową przyjęcia środka zaskarżenia (art. 429 §1 k.p.k.). W takiej sytuacji sąd karny powinien wyznaczyć pełnomocnika zgodnie z art. 87 §2 k.p.k. w zw. z art. 88 §1 k.p.k. w zw. z art. 9 §2 k.p.k. albo zwrócić się do sądu opiekuńczego o ustanowienie reprezentanta dziecka pozostającego pod władzą rodzicielską zgodnie z art. 99 §1 k.r.o. w zw. z art. 98 §3 k.r.o., którym zresztą może być wyłącznie adwokat lub radca prawny (art. 99¹ §1 k.r.o.). *De lege ferenda* legitymacja procesowa małoletniego świadka powinna zostać jednak wyraźnie przesądzona przez ustawodawcę.

5. Pouczenia dla małoletniego świadka

Ustawodawca jest w pełni świadomy, że aby świadek mógł korzystać ze swoich uprawnień, powinien uzyskać wiedzę, że takie uprawnienia posiada, a zatem zostać o nich pouczony jeszcze przed rozpoczęciem przesłuchania. Pouczenia te były stopniowo rozbudowane w kolejnych aktach wykonawczych do art. 300 k.p.k. (Ministerstwo Sprawiedliwości, 2015a, 2015b; Ministerstwo Sprawiedliwości, 2016). Pomijając szczegółowe regulacje, w syntetycznym ujęciu można stwierdzić, że przez wiele lat świadek był pouczany o obowiązku stawiennictwa i złożenia zeznania, o usprawiedliwianiu nieobecności, o zwrocie kosztów stawiennictwa, o nałożeniu kary pieniężnej, zatrzymaniu lub aresztowaniu. Ponadto był informowany o przesłuchaniu w drodze wideokonferencji lub przesłuchaniu w miejscu pobytu, możliwości

przesłuchania z udziałem biegłego lekarza lub psychologa, pobraniu śladów dowodowych, szczególnych formach przesłuchania związanych z ochroną tajemnicy zawodowej, prawie do odmowy składania zeznań, gdy jest osobą najbliższą dla oskarżonego, gdy może grozić mu odpowiedzialność w związku ze zdarzeniem, prawie do odmowy udzielenia odpowiedzi na pytania lub o możliwość zwolnienia, gdy pozostaje z oskarżonym w szczególnie bliskim stosunku osobistym, prawie żądania niejawnego rozprawy, a świadek, który nie ukończył 15 lat – także o specjalnym trybie przesłuchania świadka w niektórych kategoriach przestępstw. Dodatkowo otrzymywał także pouczenie o możliwości ochrony przewidzianej w Ustawie o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka (2014) czy korzystania z pomocy prawnej oraz psychologicznej w Sieci Pomocy dla Osób Pokrzywdzonych Przestępstwem. Pouczenie, niezależnie od wieku świadka, następowało w uproszczonej formie, a zatem ograniczało się do podpisania wielostronicowego druku, na którym zamieszczono wyciąg z poszczególnych przepisów k.p.k. Tym samym przyjmowano fikcję, że jeśli świadek podpisał pouczenie, to niejako automatycznie zapoznawał się z określonym zakresem uprawnień, a zatem mógł z tych uprawnień korzystać. W praktyce okazywało się często, że organy – nie tylko w odniesieniu do świadków – nie dysponowały aktualnymi wzorami pouczeń, co przy częstych zmianach stanu prawnego czyniło korzystanie z przysługujących świadkom praw iluzorycznym.

Rewolucji w tym zakresie dokonuje Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości dotyczące określenia wzorów pisemnych wyjaśnień dla podejrzanego, pokrzywdzonego i świadka (2024), w którym organ wydający rozporządzenie zdecydował się wprowadzić elementy graficzne przy wskazywaniu poszczególnych uprawnień dla świadków będących osobami małoletnimi. W rozporządzeniu szczegółowo podkreślono, że małoletni świadek ma obowiązek powiedzieć wszystko w sprawie, w której został wezwany, a treść tych zeznań będzie zapisywana lub nagrywana. Wymieniono przy tym przysługujące mu uprawnienia. Podkreślono, że małoletni świadek nie może samodzielnie podejmować czynności procesowych – wszelkie wnioski w jego imieniu składa przedstawiciel ustawowy. Nowa forma pouczeń umożliwia świadkowi szersze zapoznanie się z przysługującymi mu uprawnieniami, choć skuteczność tej zmiany wymaga dalszych badań.

6. Obowiązki małoletniego świadka

W myśl art. 177 §1 k.p.k. każda osoba wezwana w charakterze świadka ma obowiązek stawić się i złożyć zeznania. Z kolei art. 189 §1 k.p.k. nakłada obowiązek złożenia przyrzeczenia, natomiast przepis art. 233 k.k. zobowiązuje do zeznawania

prawdy oraz zakazuje zatajania treści zeznań. Są to podstawowe obowiązki, które świadek musi wypełnić co do zasady, niezależnie od swojego statusu.

Obowiązek stawieństwa dotyczy każdego świadka – nawet wówczas, gdy przysługuje mu szczególne prawo, aby odmówić składania zeznań. W takim przypadku powinien złożyć oświadczenie przed organem procesowym. Odnosnie do obowiązku stawieństwa należy uwzględnić fakt, że małoletni świadek w zależności od wieku i stopnia samodzielności z reguły potrzebuje asysty lub pomocy przedstawicieli ustawowych lub członków rodziny w dotarciu na miejsce czynności procesowej, w szczególności w przypadku, gdy czynność ma miejsce poza miejscem pobytu. Ustawodawca zdaje sobie sprawę ze wskazanych trudności, w art. 177 §1a k.p.k. przewiduje bowiem możliwość, że zarówno w postępowaniu przygotowawczym, jak i sądowym przesłuchanie świadka może nastąpić przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających przeprowadzenie tej czynności na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku. Niestety regulacja nie odpowiada wymogom praktyki, albowiem w celu uniemożliwienia porozumiewania się świadka z osobami postronnymi nałożono obowiązek zapewnienia asysty przez organ prowadzący dane postępowanie. W takiej sytuacji w postępowaniu przygotowawczym w czynności przeprowadzanej przez prokuratora w miejscu przebywania świadka musi wziąć udział aplikant prokuratorski, asystent prokuratora lub urzędnik zatrudniony w prokuraturze, a w postępowaniu przed sądem – aplikant sędziowski, referendarz sądowy, asystent sędziego lub urzędnik zatrudniony w sądzie, w którego okręgu świadek przebywa (art. 177 §1a k.p.k.). Podkreślenia przy tym wymaga, że obowiązek zapewnienia warunków technicznych przeprowadzenia czynności przesłuchania świadka w sposób określony w §1a w postępowaniu przygotowawczym spoczywa na prokuratorze, a w praktyce na organie prowadzącym postępowanie karne (art. 177 §1c i §1d k.p.k.). Organy świadome wskazanych trudności postępowania unikają przesłuchania w miejscu pobytu świadka i stosunkowo rzadko korzystają ze wskazanej możliwości. Z tych powodów należy postulować rezygnację z wyznaczenia odpowiedniego organu, który ma przebywać razem ze świadkiem, lecz umożliwić przesłuchanie w każdej sprawie przy użyciu odpowiednich narzędzi, w szczególności platform komunikacyjnych, takich jak: MS Teams, Zoom, Webex, Google Meets czy nawet WhatsApp, sporządzając w tym zakresie odpowiedni protokół. Tradycyjne podkreślanie znaczenia zasady bezpośredniości w dobie rewolucji cyfrowej nie znajduje już zastosowania. Ważne, aby organ dokonujący przesłuchania mógł słyszeć nie tylko wypowiedzi świadka, ale również obserwować jego mimikę, gestykulację czy nawet i sylwetkę. Pozwoli to zwiększyć stopień uzyskania wiarygodnego zeznania.

W praktyce organy przesłuchujące świadków mogą skorzystać z art. 177 §2 k.p.k., wskazującego, że świadka, który nie może stawić się na wezwanie z powodu choroby, kalectwa lub innej niedającej się pokonać przeszkody, można przesłuchać w miejscu jego pobytu. Nie dotyczy to jednak sytuacji, gdy świadek miałby zostać przesłuchany w miejscu popełnienia przestępstwa lub w innym miejscu, z którym ma negatywne skojarzenia. W odniesieniu do małoletnich świadków należy stosować zwrot „inna niedająca się pokonać przeszkoda”, rozumiany jako okoliczności, które mogłyby zagrozić ich dobru, w szczególności rozwojowi lub zdrowiu psychicznemu.

Przepisy przewidują, że w przypadku, gdy świadek nie wypełnia swoich obowiązków procesowych, konieczne jest zastosowanie środków dyscyplinujących przewidzianych w rozdziale 31. „Kary porządkowe”. Zgodnie bowiem z art. 285 §1 k.p.k. na świadka, który bez należytego usprawiedliwienia nie stawił się na wezwanie organu prowadzącego postępowanie albo bez zezwolenia tego organu wydał się z miejsca czynności przed jej zakończeniem, można nałożyć karę pieniężną w wysokości do 3000 zł. Z przepisu tego wynika zatem nie tylko obowiązek składania zeznań, ale także pozostawania do dyspozycji organów procesowych do czasu zakończenia czynności przesłuchania. Uwzględniając brzmienie art. 287 §1 k.p.k., przepis art. 285 §1 k.p.k. należy zatem również stosować do małoletniego, który bezpodstawnie uchyla się od złożenia zeznania.

Ponieważ z reguły małoletni nie ma dochodów ani możliwości zarobkowych, nie będzie w stanie zapłacić jakiegokolwiek kary porządkowej. Z tych powodów należy jedynie wyjątkowo sięgać po ten instrument, w przeciwnym razie bowiem to rodzic poniesie w praktyce dolegliwość finansową związaną z nałożeniem niniejszej kary. W doktrynie słusznie podnosi się, że obciążanie kosztami małoletniego świadka nie powinno mieć miejsca z uwagi na „ich nieefektywność oraz zbyt dużą dolegliwość (Kosonoga, 2006, s. 80). Nie znajduje uzasadnienia podnoszony przez praktyków argument, że nawet jeśli to rodzic uiszcza karę ze swojego majątku, to wówczas on powinien zastosować środki oddziaływania wychowawczego, aby zmusić dziecko do wypełnienia obowiązku. Względy prakseologiczne prowadzą bowiem do wniosku, że świadek, który odmawia dobrowolnego spełnienia obowiązku, złoży zeznania cechujące się niezwykle niskim stopniem przydatności do dokonywania ustaleń faktycznych.

Dopełnieniem wskazanej regulacji jest art. 285 §2 k.p.k., który stanowi, że w przypadkach określonych w §1 można ponadto zarządzić zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie świadka czy też obciążenie go kosztami (art. 289 k.p.k.). W przypadku małoletniego świadka zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie należy stosować wyjątkowo, a mianowicie jedynie wówczas, gdy jego zeznania są kluczowe

dla dokonania ustaleń faktycznych. Chociaż przepisy tego nie wymagają, czynność ewentualnego zatrzymania i przymusowego doprowadzenia powinna zostać poprzedzona rozmową mającą na celu uświadomienie znaczenia zeznań dla dokonania ustaleń faktycznych. Ważne, aby przy takiej czynności asystowali rodzice. Należy zaznaczyć, że zgodnie z art. 9 ust. 1 Ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (2013) wobec osób, których wygląd wskazuje na wiek do 13 lat, oraz osób o widocznej niepełnosprawności uprawniony funkcjonariusz może użyć wyłączenie siły fizycznej w postaci technik obezwładnienia.

Nie jest możliwe stosowanie wobec małoletniego świadka regulacji z art. 287 §2 k.p.k., przewidującej karę porządkową w postaci aresztowania na czas nieprzekraczający 30 dni w razie uporczywego uchylania się od złożenia zeznania czy też uporczywego niestawienia na wezwanie organu prowadzącego postępowanie, jeżeli zarządzenie zatrzymania i przymusowego doprowadzenia nie jest wystarczające dla zapewnienia stawienia osoby wezwanej. W stosunku zatem do osób małoletnich nie powinno być w ogóle możliwe stosowanie aresztowania, szczególnie że w myśl art. 287 §4 k.p.k. nie można go w ogóle stosować wobec stron, ich obrońców i pełnomocników (Sakowicz, 2025, s. 873).

Świadek jest zobowiązany mówić prawdę, co ma kluczowe znaczenie z perspektywy dokonywania przez organ procesowy prawdziwych ustaleń faktycznych (art. 2 §2 k.p.k. w zw. z art. 410 k.p.k.). Ustawodawca, doceniając istotne znaczenie składania prawdziwych zeznań, przewiduje odpowiedzialność karną w przypadku składania zeznań w postępowaniu sądowym. Reliktem formalizmu procesu karnego pozostaje obowiązek odebrania przyrzeczenia od świadka, że będzie mówił prawdę, choć regułą jest, że odstępuje się od jego odebrania, jeśli strony się temu nie sprzeciwiają (art. 187 §3 k.p.k.). Należy jednak mieć na względzie, że w przypadku małoletnich świadków co do zasady nie jest możliwe odebranie przyrzeczenia, albowiem w myśl art. 189 §1 pkt 1 k.p.k. nie odbiera się przyrzeczenia od osób, które nie ukończyły 17 lat.

Zgodnie z art. 233 §1 k.k. kto, składając zeznanie mające służyć za dowód w postępowaniu sądowym lub w innym postępowaniu prowadzonym na podstawie ustawy, zeznaje nieprawdę lub zataja prawdę, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8. Warunkiem jednak odpowiedzialności za ten występki jest, aby przyjmujący zeznanie, działając w zakresie swoich uprawnień, uprzedził zeznającego o odpowiedzialności karnej za fałszywe zeznanie lub odebrał od niego przyrzeczenie (art. 233 §2 k.k.). Mając na względzie regulację z art. 10 §1 i §2 k.k., w odniesieniu do małoletniego świadka, który nie ukończył 17 lat, nie jest dopuszczalne przypisanie mu odpowiedzialności karnej, a tym samym nieprawidłowa jest (a niestety często spotykana praktyka) pouczenia świadka o odpowiedzialności karnej. Nie ma

natomiast przeszkód, aby w zależności od wieku świadka uznać, że jeśli świadek ukończył 10 lat, ale nie ukończył 13 lat, powinien ponosić odpowiedzialność za demoralizację na podstawie art. 1 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 4 ust. 1 Ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (2022). Z kolei świadek, który ukończył 13 lat, ale nie ukończył 17 lat, a złożył fałszywe zeznania lub zataił prawdę, powinien ponosić odpowiedzialność za popełnienie czynu karalnego w rozumieniu art. 1 ust. 2 pkt 2 tej samej ustawy, tyle że w postępowaniu nieprocesowym na podstawie przepisów k.p.c. Postulować jedynie należy, aby przed przystąpieniem do przesłuchania wytłumaczyć małoletniemu świadkowi znaczenie składania prawdziwych zeznań i uświadomić procesowe skutki, jakie wiążą się z zatajaniem określonych okoliczności. Nie ma natomiast przeszkód, aby sąd wyjaśnił nie tylko uprawnienia przysługujące świadkowi, ale także obowiązek mówienia prawdy, nawet jeśli jego naruszenie nie może spowodować odpowiedzialności karnej lub odpowiedzialności nieletnich. Wspomniane wyżej Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości, wydane na podstawie art. 185 §4 k.p.k., stanowi w §15 ust. 1 pkt 2, że biegły psycholog, w miarę potrzeby, udziela sądowi pomocy w wyjaśnieniu w sposób zrozumiały dla świadka, m.in. obowiązku mówienia prawdy. Znacznie bowiem ważniejsze jest uzyskanie wiarygodnych informacji niż stosowanie różnego rodzaju dolegliwości – niezależnie od procedury, w jakiej to następuje.

7. Konkluzje

W podsumowującym tonie na podstawie zamieszczonych powyżej rozważań warto sformułować konkluzje, które będą zarazem stanowiły apel do organów procesowych w codziennej praktyce stosujących przepisy regulujące prawa i obowiązki małoletnich świadków w procesie karnym.

Zanim jednak zostaną zaproponowane wskazane postulaty, konieczne jest udzielenie odpowiedzi na pytanie postawione w tytule opracowania: czy małoletni świadek jest niechcianym petentem czy też stanowi niezastąpione źródło dowodowe? W pesymistycznym tonie należy stwierdzić, że – pomijając jednostkowe przypadki – zarówno na etapie postępowania przygotowawczego, jak i w postępowaniu jurysdykcyjnym żaden organ nie chce przeprowadzać czynności z udziałem małoletniego świadka. Przyczyny tego stanu rzeczy zapewne są liczne i nie ograniczają się wyłącznie do kwestii organizacyjnych czy logistycznych. Wydaje się, że w głównej mierze decydujący jest fakt, iż przesłuchanie takiego świadka wymaga kompleksowych umiejętności interpersonalnych już nie tylko z zakresu prawa, ale też techniki przesłuchań, psychologii, empatii do małoletnich świadków i wreszcie opanowania

sztuki uzyskania natychmiastowego zaufania ze strony dziecka. Niezwykle trudno nabyć wskazane cechy bez specjalistycznej wiedzy i samokształcenia, tym bardziej że niektóre z nich pojawiają się dopiero po kilku latach wykonywania pracy sędziego lub prokuratora. Z tych powodów udział małoletniego świadka w procesie karnym to zawsze duże wyzwanie, szczególnie jeśli posiada on szczególne informacje. Organ zatem preferuje przesłuchiwanie świadków, w stosunku do których może stosować tradycyjne metody.

Wracając do postulatów związanych ze statusem małoletniego świadka, należy po pierwsze podkreślić, że w odniesieniu do małoletniego świadka, który nie jest zarazem pokrzywdzonym, aktualnie obowiązujące przepisy krajowe są zgodne ze standardem rzetelnego postępowania karnego i nie wymagają podejmowania szczególnych zamierzeń legislacyjnych zmieniających zasady przesłuchań ze wskazanym uczestnikiem. Zasugerowane wcześniej propozycje mają jedynie charakter drobnych korekt, nie zaś zmian o charakterze modelowym.

Bezpośrednia obserwacja czynności z udziałem małoletniego oraz liczne konsultacje z organami procesowymi i reprezentantami stron procesowych prowadzą do wniosku, że problemem jest przede wszystkim praktyczne stosowanie omawianych przepisów. Wciąż spotykanymi trunościami są: nieprawidłowe pouczanie świadków, brak znajomości procedur przesłuchania świadków przez organy postępowania przygotowawczego, wielokrotne i wielogodzinne przesłuchiwanie małoletnich świadków, niewłaściwa jakość nagrań przesłuchań małoletnich, brak doświadczonych i przeszkolonych psychologów specjalizujących się w przesłuchaniu małoletnich, brak szkoleń dla organów przesłuchujących, brak przesłuchań w przyjaznym środowisku, posługiwanie się językiem niedostosowanym do wieku małoletniego, brak skutecznych i natychmiastowych programów pozwalających odseparować dziecko od dorosłego sprawcy i zminimalizowania ryzyka ich kontaktu, wciąż niewystarczająca edukacja w szkołach na temat funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości. Zmieniając wspomniane uwarunkowania, można bez ingerencji ustawodawczej podwyższyć standard udziału małoletniego świadka w postępowaniu karnym, nie ponosząc przy tym z reguły istotnych kosztów organizacyjnych ani nakładów finansowych.

Adres e-mail autora: pawel.czarnecki@uj.edu.pl.

Bibliografia

- Brułińska D., Dajnowicz D. (2015). Dziecko jako świadek w procesie karnym w ujęciu teoretycznym i praktycznym, *Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego*, 35.
- Budzyńska, A. (2018). *Psychologiczna perspektywa przesłuchania dziecka*. W: *Przesłuchanie małoletniego świadka w postępowaniu karnym. Poradnik dla profesjonalistów*, Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, <https://edukacja.fdds.pl/course/view.php?id=385> (dostęp 22.04.2025 r.).
- Cieślak, M. (1955). *Zagadnienia dowodowe w procesie karnym*. Wydawnictwo Prawnicze.
- Gadomska A. (2008). Przygotowanie do przesłuchania małoletniej ofiary w charakterze świadka. *Prokuratura i Prawo*, 7–8.
- Kachel, G. (2007). Prawo małoletniego świadka do odmowy składania zeznań w procesie karnym. Glosa do uchwały SN z dnia 19 lutego 2003 r., I KZP 48/02. *Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa*, 2.
- Kochel, K. (2024). *Ochrona prawna świadka w polskim procesie karnym*. Wolters Kluwer.
- Kornak, M. (2009). *Małoletni jako świadek w procesie karnym*. Oficyna.
- Kosior, R. (2010). Udział biegłego psychologa w przesłuchaniu dziecka, *Prokuratura i Prawo*, 4, 42–63.
- Kosonoga, J. (2006). Małoletni jako świadek przestępstwa (wybrane zagadnienia proceduralne). *Państwo i Prawo*, 3.
- Krawiec, A.Z. (2013). Przesłuchanie małoletniego świadka po nowelizacji Kodeksu postępowania karnego. *Prokuratura i Prawo*, 12.
- Krawiec, A.Z. (2016). Warunki przeprowadzania przesłuchania w trybie art. 185a–185c k.p.k. *Prokuratura i Prawo*, 7–8.
- Kwiatkowska-Darul, V. (2007). *Przesłuchanie dziecka w polskiej procedurze karnej – rozważania na podstawie art. 185a i 185b k.p.k.* W: *Przyjazne przesłuchanie dziecka*. M. Sajkowska (ed.). Fundacja Dzieci Niczyje.
- Kwiatkowska-Darul, V. (2007). *Przesłuchanie małoletniego świadka w polskim procesie karnym*. TNOiK „Dom Organizatora”.
- Osiak-Krynica, K. (2021). Przygotowanie małoletniego do przesłuchania w Przyjaznym Pokoju Przesłuchań – aspekty praktyczne i teoretyczne. *Folia Iuridica Universitatis Wratislaviensis*, 10(2).
- Ostrowska, M. (2009). Elementy psychologii sądowej w postępowaniu karnym na tle regulacji dotyczących przesłuchania świadków. *Przegląd Prawa i Administracji*, 81.
- Paszek, K., Pawelec, K. (2008). Prawo małoletniego do odmowy złożenia zeznań. *Prokuratura i Prawo*, 12.

- Pawlik-Czyniewska, J. (2013). Rola i zadania prokuratora w przesłuchaniu małoletnich świadków na podstawie art. 185a k.p.k. i art. 185b k.p.k. *Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego*, 30.
- Sakowicz, A. (red.). (2025). *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*. C.H.Beck.
- Skorupka, J. (red.). (2022). *Proces karny*. Wolters Kluwer
- Flis-Świeczkowska, M. (2021). Pełnomocnik małoletniego pokrzywdzonego w postępowaniu karnym – postulat de lege ferenda. *Studia Prawnoustrojowe*, 52. <https://doi.org/10.31648/sp.6616>
- Święcicka, D. (2021). Małoletni świadek w procesie karnym. *Palestra*, 11.
- Waltoś, S., Hofmański, P. (2023). *Proces karny. Zarys systemu*. Wolters Kluwer.
- Wiliński, P. (2003). *Świadek incognito w polskim procesie karnym*. Kantor Wydawniczy Zakamycze 2.
- Wiliński, P. (red.). (2020). *Polski proces karny*. Wolters Kluwer.
- Zagrodnik, J. (red.). (2021). *Proces karny*. Wolters Kluwer

Przywoływane akty prawne i przepisy międzynarodowe

- k.k. – Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 17 z późn. zm.).
- k.p.k. – Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (tekst jedn. Dz.U. z 2022 r., poz. 1375 ze zm.).
- k.r.o. – Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst. jedn. Dz.U. z 2020 r., poz. 1359).
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 6 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 78, poz. 483 ze zm.).
- Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r. (Dz.U. z 1991 r., nr 120, poz. 526).
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 11 czerwca 2015 r. w sprawie określenia wzoru pouczenia o uprawnieniach i obowiązkach świadka w postępowaniu karnym (Dz.U. poz. 873), obowiązujące od 1 lipca do 15 kwietnia 2015 r.
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 kwietnia 2016 r. w sprawie określenia wzoru pouczenia o uprawnieniach i obowiązkach świadka w postępowaniu karnym (Dz.U. poz. 515), obowiązujące od 15 kwietnia 2016 r., a uchylone 5 października 2020 r.
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 stycznia 2025 r. w sprawie określenia wzorów informacji o przebiegu, sposobie i warunkach przesłuchania

dla osób przesłuchiwanym w trybie określonym w art. 185a–185c k.p.k. oraz art. 185e k.p.k. (Dz.U., poz. 59).

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 września 2024 r. w sprawie sposobu przygotowania i przeprowadzenia przesłuchań w trybie określonym w art. 185a–185c oraz art. 185e Kodeksu postępowania karnego oraz warunków, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia przeznaczone do przeprowadzania takich przesłuchań (Dz.U., poz. 1477).

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 kwietnia 2015 r. w sprawie określenia wzoru pouczenia o uprawnieniach i obowiązkach świadka w postępowaniu karnym (Dz.U. poz. 490), obowiązujące od 22 kwietnia 2015 r. do 1 lipca 2015 r.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 listopada 2024 r. w sprawie określenia wzorów pisemnych pouczeń o uprawnieniach i obowiązkach podejrzanego, pokrzywdzonego i świadka (Dz.U., poz. 1658).

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 listopada 2024 r. w sprawie określenia wzorów pisemnych wyjaśnień dla podejrzanego, pokrzywdzonego i świadka co do zakresu ich uprawnień i obowiązków oraz sposobu i warunków przesłuchania (Dz.U., poz. 1659).

Ustawa z dnia 13 stycznia 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 289 z późn. zm.), z mocą obowiązującą od 14 sierpnia 2023 r.

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1061 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 383 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz.U. z 2024 r. poz. 383 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz.U. z 2024 r. poz. 978).

Ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka (Dz.U. 2015, poz. 21).

Ustawa z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (tekst jedn. Dz.U. z 2023 r. poz. 292).

Przywoływane orzeczenia Sądu Apelacyjnego i Sądu Najwyższego

- Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 20.12.1985 r., VI KZP 28/85, OSNKW 1986, nr 5–6, poz. 30.
- Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19.02.2003 r., I KZP 48/02, OSNKW 2003, nr 3–4, poz. 23.
- Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5.01.2006 r., III KK 195/05, OSNKW 2006, nr 4, poz. 39.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1.02.2008 r., V KK 231/07, OSNKW 2008, nr 4, poz. 27.
- Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26.11.2008 r. IV KK 381/08, Legalis nr 213615.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19.11.2015 r., II KK 212/15, LEX nr 1929082.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 19.12.2018 r., II AKa 190/18, LEX nr 3277877.
- Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 17.01.2024 r., I KZP 6/23, OSNK 2024, nr 5, poz. 25.

Źródła internetowe

- Makaruk, K., Włodarczyk, J. (2025). *Praktyka przesłuchiwanie dzieci w Polsce* [Raport]. Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, https://fdds.pl/_Resources/Persistent/2/2/e/1/22e15fbd0fa749413bece58d3874687ac2a56a56/Raport-Praktyka-przesluchiwanie-dzieci-w-Polsce.pdf
- Prokuratura Krajowa (2025). *Pouczenie o uprawnieniach i obowiązkach świadka w postępowaniu karnym*, <https://www.gov.pl/web/prokuratura-krajowa/pouczenie-o-uprawnieniach-i-obowiazkach-swiadka-w-postepowaniu-karnym>

A child as a minor witness in criminal proceedings – an unwanted person or an irreplaceable source of evidence?

The article presents the status (rights and obligations) of a minor witness in criminal proceedings, excluding, however, the frequently discussed role in the literature when the witness is also a victim of a crime. Using analysis of literature and court decisions, the article initially introduces the special role of the witness as the most common source of evidence. Subsequently, it separately discusses the rights and obligations of a minor witness, taking into account psychological and forensic aspects related to the testimony procedure.

A child witness should be interviewed in conditions that minimize stress, has the right to protection against secondary victimization, and in certain cases, their testimony must be recorded. The author argues that although the catalog of rights and obligations has remained unchanged for many years and complies with international standards of a fair criminal trial, it still only marginally considers the specific needs of this participant, who is entitled to respect, a sense of security, and psychological support.

The dogmatic considerations regarding the interpretation of provisions on the role of a witness are not only based on Chapter 21 of the Code of Criminal Procedure, titled "Witnesses," but also take into account various stages of the interview process. Additionally, the analysis is enriched with crucial insights into forensic interrogation techniques, incorporating knowledge from the psychology of testimony. The text presents not only the author's observations from participating in such proceedings but also procedural guidelines for authorities summoning children as witnesses. Furthermore, it provides a review of key postulates in the analyzed subject matter.

Keywords:

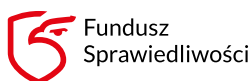
witness, minor, criminal trial, fair trial, witness assistant, questioning

Cytowanie:

Czarnecki, P. (2025). Dziecko w roli małoletniego świadka w postępowaniu karnym – niechciany petent czy niezastąpione źródło dowodowe? *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 24(2), 45–70.

Artykuł jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa–Użycie niekomercyjne–Bez utworów zależnych 3.0 Polska.

Sfinansowano ze środków Funduszu Sprawiedliwości, którego dysponentem jest Minister Sprawiedliwości